

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-
Generaal
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Onderwerp
Nadere informatie over de onrust op de
financiële markten in relatie tot de
medeoverheden

1. Aanleiding

Op 17 oktober 2008 heb ik u geïnformeerd over de inventarisatie van de gevolgen van de kredietcrisis voor de medeoverheden. In die brief heb ik aangekondigd u nader te informeren over: de uitkomsten van het Bestuurlijk Overleg Financiën, dat ik inmiddels, mede namens de minister van Financiën, gevoerd heb, de uitkomsten van de inventarisatie van de financiële gevolgen voor de gemeenschappelijke regelingen en de nazorgfondsen, en de opzet van de informatievraag naar de samenloop van lenen en uitzetten. In de onderhavige brief, die ik ook namens de minister van Financiën stuur, volgt deze informatie, waarbij ook de vragen gesteld door het lid Heijnen (PvdA) over de gemeenten en provincies die geld hebben uitstaan bij de Landsbanki, Icesave en Lehman Brothers beantwoord zullen worden.

2. Uitkomsten Bestuurlijk Overleg

In een extra bestuurlijk overleg op 21 oktober 2008 heb ik gesproken met bestuurlijke vertegenwoordigers van provincies, gemeenten en waterschappen (Interprovinciaal Overleg, Vereniging van Nederlandse Gemeenten en Unie van Waterschappen). Aan de orde waren de gevolgen voor de medeoverheden van de problemen bij Landsbanki, Kaupthing Bank en Lehman Brothers. Het was een goed overleg en de wijze waarop de overheden samen optrekken op dit onderwerp wordt door allen gewaardeerd. De overheden hebben ook uitgesproken dat zij zich gezamenlijk verantwoordelijk voelen voor het terugbrengen van het vertrouwen in het bancaire systeem, het vertrouwen van de overheden in elkaar én het vertrouwen van de burgers in de overheid, specifiek waar het gaat om het beperken van de problemen als gevolg van de onrust op de financiële markten. De overheden hebben ook uitgesproken dat zij zich gezamenlijk verantwoordelijk voelen voor het terugbrengen van het vertrouwen in het bancaire systeem, het vertrouwen van de overheden in elkaar én het vertrouwen van de burgers in de overheid, specifiek waar het gaat om het beperken van de problemen als gevolg van de onrust op de financiële markten.

Datum
27 oktober 2008

Ons kenmerk
2008-0000515772

Onderdeel
Krachtig Bestuur

Inlichtingen
Bertine Steenbergen
T 0704266176
F

Uw kenmerk

Blad
1 van 8

Aantal bijlagen
0

Bezoekadres
Schedeldoekshaven 200
2511 EZ Den Haag

Postadres
Postbus 20011
2500 EA Den Haag

Internetadres
www.minbzk.nl

Datum
27 oktober 2008

Ons kenmerk
2008-0000515772

Onderdeel
Krachtig Bestuur

Blad
2 van 8

De conclusie, die ik eerder heb verwoord in mijn brief van 17 oktober 2008 aan u, namelijk dat het om een beperkt aantal provincies en gemeenten en één waterschap gaat en dat geen van deze medeoverheden hierdoor in acute financiële problemen is gekomen, werd gedeeld door de vertegenwoordigers van provincies, gemeenten en waterschappen. In het overleg heb ik nogmaals bevestigd dat het Rijk de medeoverheden waar nodig en waar mogelijk van informatie zal voorzien en met raad en daad zal bijstaan. Rijk, IPO, VNG en Unie van Waterschappen zullen gezamenlijk optrekken waar het aangelegenheden van de IJslandse banken en de IJslandse overheid betreft en met elkaar afstemmen wanneer het gaat om eventuele claims van burgers en onder meer medeoverheden.

Tevens is er stilgestaan bij de vraag hoe de geldende wet- en regelgeving en de wijze waarop de medeoverheden deze invullen zich verhouden tot de recente ontwikkelingen op de financiële markten. Daarbij wordt ook de mogelijkheid tot schatkistbankieren betrokken. Een werkgroep, samengesteld uit vertegenwoordigers van Rijk en medeoverheden, komt volgende week bijeen om voorstellen uit te werken om soortgelijke problemen in de toekomst te voorkomen. Ik streef ernaar de conclusies van het kabinet ten aanzien van deze voorstellen aan u toe te doen komen voorafgaand aan het overleg met u op 10 november aanstaande.

3. Uitkomsten nadere inventarisaties

Vorige week heeft u de inventarisatie ontvangen van de omvang van de bedragen die de medeoverheden hebben uitstaan bij Lehman Brothers en de IJslandse banken, evenals de totale bedragen aan uitzettingen. Ook is een specifiek beeld per betrokken provincie, waterschap en gemeente weergegeven. Dat leidde tot de conclusie dat de risico's te overzien waren, namelijk € 225,8 miljoen in totaal.

Hierna volgen ook de uitkomsten van de toegezegde tweede inventarisatie: die van de nazorgfondsen, het totale beeld van de gemeenschappelijke regelingen waarop BZK toezicht houdt en de gemeenschappelijke regelingen waarop de provincies toezicht houden.

Datum
27 oktober 2008

Ons kenmerk
2008-0000515772

Onderdeel
Krachtig Bestuur

Blad
3 van 8

3.1. Algemeen beeld per bestuurslaag

Omvang bedragen die medeoverheden hebben uitstaan bij Lehman Brothers en de IJlandse banken							
bedragen in miljoenen Euro							
financiële instellingen	provincies	gemeenten	waterschappen	gem.regelingen	gem.regelingen	nazorgfondsen	totaal
				provincies	gemeenten ¹⁾	provincies	
Lehman Brothers	20,2	0,0	0,0	0,0	0,0	5,0	25,2
Landsbanki Islands The National Bank of Iceland	88,2	86,7	5,0	0,0	7,4	0,0	187,3
Kaupthing HF Investment Bank	20,0	5,7	0,0	0,0	0,0	0,0	25,7
totaal	128,4	92,4	5,0	0,0	7,4	5,0	238,2
totaal aan uitzettingen	4.463,7	3.325,8	784,9	135,8	1.597,0	242,5	10.549,8
totaal risicobedragen ten opzichte van totaal aan uitzettingen	2,9%	2,8%	0,6%	0,0%	0,5%	2,1%	2,3%

¹⁾ Een gering aantal regelingen in de Provincie Fryslân ontbreekt nog

3.2 Specifiek beeld per betrokken medeoverheid

Overzicht van medeoverheden met een financieel risico's als gevolg van de kredietcrisis

		Financieel risico bij 3 banken *) (in miljoenen euro's)
Provincies		
	Groningen	30,0
	Noord-Holland	98,4
	<i>subtotaal</i>	<i>128,4</i>
Gemeenten		
	Alphen aan den Rijn	3,0
	Amstelveen	14,9
	Asten	1,0
	Den Haag	10,0
	Dordrecht	11,4
	Goes	12,0
	Graafstroom	3,3
	Naarden	1,0
	Opmeer	7,0
	Pijnacker-Nootdorp	12,0
	Scherpenzeel	2,3
	Texel	8,0
	Veere	3,0
	Woudenberg	1,0
	Zundert	2,5
	<i>subtotaal</i>	<i>92,4</i>
Waterschappen		
	Roer en Overmaas	5,0
Gemeenschappelijke regelingen waar provincies aan deelnemen		
	geen	
Gemeenschappelijke regelingen waar gemeenten aan deelnemen		
	Drechtsteden	7,0
	Belastingen Zeeuwse gemeenten (SaBeWa)	0,4
	<i>subtotaal</i>	<i>7,4</i>
Nazorgfondsen (t.b.v. provinciale nazorg gesloten afvalstortplaatsen)		
	Nazorgfonds Zeeland	5,0
Totaal risico provincies, gemeenten, waterschappen, gemeenschappelijke regelingen en nazorgfondsen		238,2

*) Kaupthing Bank (IJsland), Landsbanki Islands, Lehman Brothers

Uit deze overzichten blijkt dat het risico ten opzichte van het totaal aan uitzettingen is gedaald van 2,6% naar 2,3% ten opzichte van de informatie die ik u heb verstrekt in mijn brief van 17 oktober. Daarmee kan de conclusie overeind

Datum
27 oktober 2008

Ons kenmerk
2008-0000515772

Onderdeel
Krachtig Bestuur

Blad
4 van 8

blijven dat het over het geheel bezien om overzienbare risico's gaat. Voor de afzonderlijke medeoverheden kan de beleving natuurlijk een andere zijn.

Deze informatie beperkt zich tot de genoemde banken, omdat deze banken in de problemen zijn geraakt. Voor de beoordeling van deze uitzettingen is het belangrijk om op te merken dat deze bekeken moeten worden in het licht van de ratings zoals die op het moment van het uitzetten van middelen golden. Overigens is het aan de overheden zelf om te controleren of de instellingen voldoen aan de wet- en regelgeving voordat zij de uitzettingen doen en is het aan Provinciale Staten, de gemeenteraden en de hoofdingelanden om hier controle op uit te oefenen.

4. Opzet van de informatievraag over de rechtmatigheid

Op dit moment is mij niet gebleken dat er medeoverheden zijn die in strijd met de wet- of regelgeving hebben gehandeld. Zoals bekend lijken de ontstane problemen veeleer samen te hangen met de exceptionele situatie waarin de financiële markten verkeren. Vanuit mijn verantwoordelijkheid voor de inrichting en de werking van het openbaar bestuur, waaronder in het bijzonder de financiële verhouding, heb ik in mijn vorige brief aangegeven dat ik u zou informeren of gemeenten 'gebankierd' hebben in strijd met wet- en regelgeving. Het gaat dan om de vraag of er medeoverheden zijn, die geld hebben geleend bij bancaire instellingen met het enkele doel het geld vervolgens onder te brengen bij een andere bank met een hoger rentepercentage. Dat is namelijk op grond van de Wet Fido (artikel 2.2) niet toegestaan.

Voor de opzet van de informatievraag hanteer ik twee uitgangspunten:

- Het oordeel of rechtmatig, dat wil zeggen of in overeenstemming met wet- en regelgeving, is gehandeld, is de verantwoordelijkheid van de algemene besturen van betrokken medeoverheid. Zij kunnen bij dit oordeel gebruik maken van de daartoe bestemde accountantscontrole;
- De dagelijkse besturen van de bij de inventarisatie betrokken medeoverheden, die uitzettingen hebben bij de in paragraaf 3 genoemde (probleem)banken behoren dan ook zelf aan te geven of zij gehandeld hebben volgens de vigerende wet- en regelgeving (waaronder de eigen treasurystatuten).

BZK verzoekt de dagelijkse besturen van de betrokken provincies, respectievelijk gemeenten en waterschap op grond van de artikelen 116 van de Provinciewet, respectievelijk 118 van de Gemeentewet en art 58 van de Waterschapswet om antwoord op de volgende vragen:

1. Kunt u verklaren dat u rechtmatig heeft gehandeld ten aanzien van uw uitzettingen bij de drie betrokken banken, dus conform de Wet Fido, de daaruit voortvloeiende regelgeving, uw treasurystatuut en eventuele andere interne van toepassing zijn de regelingen?

Datum
27 oktober 2008

Ons kenmerk
2008-0000515772

Onderdeel
Krachtig Bestuur

Blad
5 van 8

2. Op grond waarvan bent u tot deze verklaring gekomen?

Ik beperk mij daarbij tot die provincies, gemeenten, gemeenschappelijke regelingen en het waterschap, die eerder bij de inventarisaties van de uitgezette middelen bij de IJslandse banken en Lehman Brothers zijn betrokken, omdat deze medeoverheden op dit moment als enige kwetsbaar lijken. Deze lijn is ook gedeeld met IPO en VNG. We zullen de medeoverheden verzoeken om de antwoorden zo spoedig mogelijk te geven. Over de antwoorden zal ik u informeren.

5. Antwoorden op de vragen van het lid Heijnen (PvdA) aan de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties over gemeenten en provincies die geld hebben uitstaan bij de Landsbanki, Icesave en Lehman Brothers.

In bijlage 1 heb ik de antwoorden op de kamervragen van het lid Heijnen (PvdA) nog op een rij gezet, maar in het algemeen zijn deze reeds beantwoord in mijn brief van 17 oktober 2008 en aanvullend in onderhavige brief.

6. Vervolg

Samenvattend wil ik benadrukken dat de risico's bij de medeoverheden als gevolg van de onrust op de financiële markten nog steeds te overzien zijn en dat ik grote waarde hecht aan de gezamenlijkheid waarmee we als overheden op dit terrein opereren. De bundeling van krachten maakt ons effectiever in ons optreden. Mij is vooralsnog niet gebleken dat er gehandeld is in strijd met wet- en regelgeving. In deze brief heb ik een aantal vervolgstappen aangekondigd, namelijk de instelling van een gezamenlijke werkgroep met gemeenten, provincies en waterschappen, om op zeer korte termijn voorstellen uit te werken over de uitkomsten van de informatieopvraag naar de rechtmatigheid van de uitzettingen van de betrokken medeoverheden. Ik streef ernaar de conclusie van het kabinet naar aanleiding van de voorstellen van de werkgroep aan u te doen toekomen voorafgaand aan het overleg met uw Kamer op 10 november aanstaande.

DE STAATSSECRETARIS VAN BINNENLANDSE ZAKEN EN
KONINKRIJKSRELATIES,

drs. A. Th. B. Bijleveld-Schouten

Datum
27 oktober 2008

Ons kenmerk
2008-0000515772

Onderdeel
Krachtig Bestuur

Blad
6 van 8

Bijlage 1 Antwoorden op de vragen van het lid Heijnen (PvdA) aan de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties over gemeenten en provincies die geld hebben uitstaan bij de Landsbanki, Icesave en Lehman Brothers.

1. Heeft de minister kennis genomen van diverse berichten in de media over gemeenten en provincies die geld hebben uitstaan bij Landsbanki en Icesave (IJsland) en Lehman Brothers(VS)?

Ja.

2. Klopt het bericht dat het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties momenteel inventariseert welke decentrale overheden geld hebben uitstaan bij (buitenlandse) banken die in problemen zijn geraakt? Zo ja, bent u bereid de Kamer over de resultaten hiervan zo spoedig mogelijk te informeren?

Bij brief van 17 oktober 2008 heb ik u gerapporteerd over het eerste deel van de inventarisatie. Deze had betrekking op de provincies, gemeenten en waterschappen. Hierbij informeer ik u over de resterende uitzettingen, zijnde de gemeenschappelijke regelingen en de nazorgfondsen. Ook deze gegevens zijn verzameld via de reguliere toezichtlijnen en in goede samenwerking met de medeoverheden tot stand gekomen.

Algemeen beeld per bestuurslaag:

Omvang bedragen die medeoverheden hebben uitstaan bij Lehman Brothers en de IJslandse banken							
bedragen in miljoenen Euro							
financiële instellingen	provincies	gemeenten	waterschappen	gem.regelingen	gem.regelingen	nazorgfondsen	totaal
				provincies	gemeenten ¹⁾	provincies	
Lehman Brothers	20,2	0,0	0,0	0,0	0,0	5,0	25,2
Landsbanki Islands The National Bank of Iceland	88,2	86,7	5,0	0,0	7,4	0,0	187,3
Kaupthing HF Investment Bank	20,0	5,7	0,0	0,0	0,0	0,0	25,7
totaal	128,4	92,4	5,0	0,0	7,4	5,0	238,2
totaal aan uitzettingen	4.463,7	3.325,8	784,9	135,8	1.597,0	242,5	10.549,8
totaal risicobedragen							
ten opzichte van totaal aan uitzettingen	2,9%	2,8%	0,6%	0,0%	0,5%	2,1%	2,3%

¹⁾ Een gering aantal regelingen in de Provincie Fryslân ontbreekt nog

Uit dit overzicht blijkt dat het om een risico gaat van € 238,2 miljoen en 2,3% van het totaal aan uitzettingen. In het bestuurlijk overleg van 21 oktober jl. is het beeld bevestigd door de vertegenwoordigers van provincies, gemeenten en waterschappen dat het om een beperkt aantal provincies en gemeenten en één waterschap gaat en dat geen van deze medeoverheden hierdoor in acute financiële problemen is gekomen.

Voor de volledigheid geef ik u hierbij ook het beeld per betrokken medeoverheid.

Datum
27 oktober 2008

Ons kenmerk
2008-0000515772

Onderdeel
Krachtig Bestuur

Blad
7 van 8

Overzicht van medeoverheden met een financieel risico's als gevolg van de kredietcrisis

		Financieel risico bij 3 banken *) (in miljoenen euro's)
Provincies		
	Groningen	30,0
	Noord-Holland	98,4
	<i>subtotaal</i>	<i>128,4</i>
Gemeenten		
	Alphen aan den Rijn	3,0
	Amstelveen	14,9
	Asten	1,0
	Den Haag	10,0
	Dordrecht	11,4
	Goes	12,0
	Graafstroom	3,3
	Naarden	1,0
	Opmeer	7,0
	Pijnacker-Nootdorp	12,0
	Scherpenzeel	2,3
	Texel	8,0
	Veere	3,0
	Woudenberg	1,0
	Zundert	2,5
	<i>subtotaal</i>	<i>92,4</i>
Waterschappen		
	Roer en Overmaas	5,0
Gemeenschappelijke regelingen waar provincies aan deelnemen		
	geen	
Gemeenschappelijke regelingen waar gemeenten aan deelnemen		
	Drechtsteden	7,0
	Belastingen Zeeuwse gemeenten (SaBeWa)	0,4
	<i>subtotaal</i>	<i>7,4</i>
Nazorgfondsen (t.b.v. provinciale nazorg gesloten afvalstortplaatsen)		
	Nazorgfonds Zeeland	5,0
Totaal risico provincies, gemeenten, waterschappen, gemeenschappelijke regelingen en nazorgfondsen		238,2

*) Kaupthing Bank (IJsland), Landsbanki Islands, Lehman Brothers

3. Mag uit deze inventarisatie worden opgemaakt dat u bereid bent maatregelen te treffen om de risico's die decentrale overheden lopen met het beheer van hun financiën verder te verkleinen? Zo ja, aan welke maatregelen denkt de minister? Zo nee, wat beoogt de minister dan met deze inventarisatie?

De inventarisatie was in eerste instantie bedoeld om zicht te krijgen op de omvang van de problematiek. En om behulpzaam te zijn bij het gezamenlijk optrekken van de overheden in de richting van IJsland en de IJslandse banken. De inventarisaties zijn tot stand gekomen langs de reguliere toezichtlijnen en in goede samenwerking met de medeoverheden. Hoewel het risico naar mijn oordeel te overzien is, is het in het licht van de huidige omstandigheden op de financiële markten, verstandig om te kijken welke lessen we kunnen trekken voor de toekomst. In het bestuurlijk overleg financiële verhoudingen van 21 oktober is besloten tot het instellen van een werkgroep, bestaande uit vertegenwoordigers van rijk, gemeenten, provincies en waterschappen. Ik streef ernaar u voor het wetgevingsoverleg Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties op 10 november te informeren over de bevindingen van de werkgroep en de voorstellen van het kabinet.

Datum
27 oktober 2008

Ons kenmerk
2008-0000515772

Onderdeel
Krachtig Bestuur

Blad
8 van 8

4. Is de minister ook bereid te onderzoeken of de treasury-functie van decentrale overheden kan worden vervuld door het Ministerie van Financiën? Zo nee, waarom niet?

Ja, dit element wordt betrokken bij de werkzaamheden van de bovengenoemde werkgroep.

5. Kunt u deze vragen beantwoorden voor eind oktober met het oog op het wetgevingsoverleg Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties op 10 november a.s.?

Deze werkgroep komt volgende week bijeen om met voorstellen te komen om soortgelijke problemen in de toekomst te voorkomen. Ik streef ernaar de conclusie van het kabinet n.a.v. van deze voorstellen aan u toe te doen komen voorafgaand aan het overleg met u op 10 november.

